

OMGEVINGSVISIE

Milieuvereniging Land van Cuijk

Zicht op een
duurzame
samenleving

in het Land van Cuijk

Inhoudsopgave

Inleiding

2

Leefbaarheid

6

Energie

12

Natuur en Landbouw

20

Burgerparticipatie

26

Omgevingsvisie Milieuvereniging Land van Cuijk

Zicht op een duurzame samenleving
in het Land van Cuijk

april 2023

*Als iemand je vraagt:
“Waarom wil je dat doen?”
laat dan niet je antwoord zijn
“Wat kan het voor kwaad?”
maar vraag je je af
“Waar is het goed voor?”*

INLEIDING

milieu voor de leefomgeving en de volksgezondheid. Als het gaat om de volksgezondheid, die bij elke beslissing van de overheid voorop zou moeten staan, houdt de Milieuvereniging vast aan het Europees verdrag voor de rechten van de mens en de normen van de World Health Organisation. Deze visie vormt ook het kader waarbinnen, naar de mening van de Milieuvereniging, de nieuwe Omgevingswet-ontwikkelingen getoetst moeten kunnen gaan worden. Hierbij is het ook van belang de rol en de positie van de Milieuvereniging bij het ontwikkelproces van deze gemeentelijke omgevingsvisie en de uitwerking daarvan tot het omgevingsplan en bijbehorende verordeningen goed te definiëren.

Waarom deze visie

De Milieuvereniging Land van Cuijk heeft tot doel op te komen voor de leefbaarheid en natuur- en milieubelangen in het Land van Cuijk. Met de elementen en bouwstenen zoals ze in deze omgevingsvisie zijn opgenomen, schetst de Milieuvereniging Land van Cuijk het streefbeeld dat de vereniging ontwikkeld heeft met het doel om een substantiële bijdrage te leveren aan de gemeentelijke omgevingsvisie voor de nabije én verre toekomst van het Land van Cuijk. De Milieuvereniging formuleert deze visie voor haar eigen domein: natuur, milieu en leefomgeving. Met deze visie wil de Milieuvereniging richting geven aan de inhoudelijke ontwikkeling van de gemeentelijke omgevingsvisie op deze aspecten, waarbij recht gedaan wordt aan het belang van natuur en

Na het lezen van deze visie is duidelijk vanuit welke inzichten en missie de Milieuvereniging denkt en welke kernwaarden de vereniging wil bereiken, om zo vanaf het moment van vaststelling van de visie samen met andere partners en de gemeente toe te werken naar structurele verbetering van natuur, milieu en onze leefomgeving. Tevens is deze visie voor de Milieuvereniging zelf een richtsnoer voor haar handelen.

Deze omgevingsvisie is onderverdeeld in drie inhoudelijke thema's:

- **het leefbaarheidsvraagstuk**
- **het energievraagstuk**
- **het vraagstuk natuur-landbouw**

Bij elk thema verwoordt de Milieuvereniging haar **kernambities** met daarbij de **belangrijkste opgaven**.

Kansen en uitdagingen

Het Land van Cuijk is de gemeente in Brabant met de grootste oppervlakte aan landelijk gebied. Dat biedt kansen. Echter, de leefomgeving waaronder lucht, water, bodem, natuur en ruimtelijke ordening, staat onder druk. De problemen zijn groot. De omgevingsvisie moet kaders scheppen voor de uitvoering van de Omgevingswet. Voor de nieuwe gemeente Land van Cuijk biedt de nieuwe Omgevingswet de mogelijkheid om met een schone lei te beginnen. De Omgevingswet staat namelijk voor een goed evenwicht tussen het benutten en beschermen van de leefomgeving, en dat is inclusief de belangen van natuur en milieu en de gezondheid van de inwoners.

Samenhangende aanpak en participatie

De Omgevingswet vereist een integrale, samenhangende aanpak van de leefomgeving en biedt daarnaast ruimte voor lokaal maatwerk. Daarnaast is participatie op een aantal punten een vereiste¹. De manier waarop die vormgegeven wordt, is aan de gemeente. De Milieuvereniging heeft een duidelijke visie hoe er optimaal gebruik gemaakt kan worden van de betrokkenheid van inwoners en organisaties om samen toe te werken naar deze nieuwe balans.

Aan het einde van deze omgevingsvisie geeft de Milieuvereniging haar opvatting over het onderwerp burgerparticipatie. Immers, de gemeente zal in haar omgevingsvisie ook duidelijk

¹ <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/gmb-2022101380.pdf>

moeten aangeven op welke manier ze participatie vorm gaat geven bij haar beslissingen. De Milieuvereniging pleit voor een stevige – niet vrijblijvende – verankering: het burgerberaad.

Principiële uitgangspunten

De Omgevingswet verplicht de gemeenten rekening te houden met een aantal principiële uitgangspunten:

Artikel 3.3 (doorwerking beginselen):

In een omgevingsvisie wordt rekening gehouden met het zorgbeginsel, het beginsel van preventief handelen, het beginsel dat milieuaantastingen bij voorrang aan de bron dienen te worden bestreden en het beginsel dat de vervuiler betaalt.

Naar mening van de Milieuvereniging is al te lang niet volgens deze principes gehandeld. Vaak was besturen vooruitschuiven, in plaats van vooruitzien. Onze huidige manier van leven stuit daardoor nu op economische, sociale en ecologische grenzen, en in veel gevallen zijn die grenzen al overschreden. Gelukkig zijn er andere tijden aangebroken. Onze houding ten opzichte van de natuur lijkt langzaam te verbeteren. Steeds meer mensen vinden het, net als de Milieuvereniging, belangrijk om de natuur en de aarde te zien als iets waarmee de mens fysiek, emotioneel en spiritueel innig verbonden is. Het gaat pas goed met de mens als het goed gaat met de natuur en de aarde.

Gevolgen van uitstelbeleid

Wij (en de toekomstige generaties) krijgen te maken met de gevolgen van het tot nu toe gevoerde uitstelbeleid:

- De klimaatproblematiek met daaraan gekoppeld de energiecrisis. De aarde warmt snel en onverantwoord op, vooral als gevolg van het gebruik van fossiele energie. Er zal in een

AAN de bron is de kraan dichtdraaien,
BIJ de bron is blijven dweilen.

zeer korte tijd een energietransitie moeten plaatsvinden. Het gebruik van fossiele energie heeft ook nog eens nadelige gevolgen voor de luchtkwaliteit en brengt een teloorgang van de biodiversiteit met zich mee. Niet in de laatste plaats omdat het enorme en verkwistende energiegebruik geleid heeft tot grote ingrepen in onze omgeving, waar we – terugkijkend – niet altijd trots op zijn.

• De landbouw, met name de veehouderij, heeft door zijn onbelemmerde groei en intensivering, conflicten met de omgeving tot gevolg gehad. Het draait daarbij in essentie om verlies van de kwaliteit van lucht (stikstof, fijnstof, stank, CO₂), bodem (nitraat, fosfaat, bodemkwaliteit) en water (bestrijdingsmiddelen, geneesmiddelen, vermesting en verdroging). Zie voor vele relevante cijfers ten aanzien van dit kwaliteitsverlies bijvoorbeeld www.atlasleefomgeving.nl en www.clo.nl. Uit diverse rapporten blijkt dat dit onze gezondheid schaadt.

• Het bestuurlijke wikkelen en wegen heeft grote ruimtelijke gevolgen gehad en die zullen nog eeuwen zichtbaar zijn in het Land van Cuijk. Soms onherstelbaar en soms wel te repareren, zoals de versnippering van de natuur.

Fluwelen revolutie

Het is te laat voor een transitie; het zal naar oordeel van de Milieuvereniging Land van Cuijk een revolutie in de oorspronkelijke betekenis van het woord worden: een snelle omwenteling. Om polarisatie te voorkomen, is het hierbij belangrijk dat het gaat om een fluwelen revolutie. Met koerswijzigingen die de meeste kans van slagen hebben als alle burgers, agrariërs en andere ondernemers erbij betrokken zijn en ze er - op termijn - voordeel bij hebben. Daarvoor zijn een paar uitgangspunten van belang:

• We hebben allemaal recht op een gezonde leefomgeving, ook volgende generaties. Nederland is een dichtbevolkt land, te klein om alle gewenste ontwikkelingen toe te laten. Dat geldt ook voor het Land van Cuijk. We zullen prioriteiten moeten stellen en criteria moeten opstellen onder welke voorwaarden hier activiteiten ontplooid kunnen worden die 'thuishoren' in onze omgeving.

• Vraag je af 'Waar is het goed voor?' in plaats van 'Wat kan het voor kwaad?' En daarbij kijken we dan naar de bij de kernambities genoemde "belangrijkste opgaven". Dus als je als maatschappij (gemeente) een activiteit toestaat, moet niet de vraag zijn of de activiteit schadelijk is als het gaat om de biodiversiteit, maar hoe de activiteit die biodiversiteit verbetert. Want als je vraagt wat voor kwaad het kan, dan leg je de bal bij de ander.

LEEFBAARHEID

Kernambities

Het leven in een groene omgeving vormt een essentiële bijdrage aan een gezonde leefomgeving. Dit geldt niet alleen voor het buitengebied, maar zeer zeker ook voor het leefklimaat in de bebouwde omgeving. Contact met de natuur zorgt voor meer geluk en vermindert stress. Het bevordert vitaliteit, creativiteit en stimuleert ontmoetingen tussen mensen². Veel groen in een wijk bevordert het contact tussen de verschillende bevolkingsgroepen en nodigt uit tot meer bewegen. Uiteindelijk is onze geestelijke en lichamelijke gezondheid er bij gebaat. Daarnaast levert het een bijdrage aan de biodiversiteit. Een groene omgeving voegt economische waarde toe³.

² <https://www.wur.nl/nl/show-longread/groen-goed-voor-de-gezondheid.htm>

³ <https://www.ginkelgroep.nl/wp-content/uploads/2012/03/Naar-een-economische-waarde-van-groen1.pdf>

Onze visie

De gemeente Land van Cuijk is een gezonde en toekomstbestendige regio waar:

- in de woonkernen extra groen is aangeplant zodat de woonomgeving van de inwoners is aangepast aan het veranderende klimaat. Daardoor is de woonomgeving – ook in hete zomers – aangenamer en kunnen grote hoeveelheden neerslag zonder overlast veel beter worden opgevangen. Bij woningbouw wordt waar mogelijk gekozen voor inbreiden, maar wel zo groen mogelijk. Uitbreiden is soms nodig, maar dan in de kernrandzones. Hierbij mogen de robuuste zones, zoals verwoord bij het thema Natuur en Landbouw, niet opgeofferd worden.
- de biodiversiteit niet langer onder druk staat, omdat alle ruimtelijke ontwikkelingen in de gemeente natuurinclusief zijn. Deze ontwikkelingen leveren een bijdrage aan de biodiversiteit en vergroten de (natuur)waarde van ons landschap. Hierdoor is en blijft de gemeente Land van Cuijk een groene, leefbare en aantrekkelijke gemeente.
- de inwoners de mogelijkheid hebben en uitgedaagd worden om zo gezond mogelijk te leven. Zij hebben niet alleen de natuurgebieden in de gemeente tot hun beschikking om te recreëren, maar ook het groen en de natuur in hun eigen straat en dorp zijn opgewaardeerd, zodat dit kan bijdragen aan de mentale en

fysieke gezondheid van de bewoners. Bij recreëren in natuurgebieden staat de draagkracht van die gebieden voorop.

- schone lucht en de afwezigheid van stank-, geluids-, water- en hitteoverlast zorgen voor een hoge kwaliteit van leven.

Belangrijkste opgaven

Biodiversiteit en klimaatadaptatie:

1. Vergroenen

De gemeente vergroent parkeerterreinen, schoolpleinen, plantsoenen, sportterreinen en industrieterreinen onder meer door gebruik te maken van half-verhardingen en inheemse, klimaatbestendige plantensoorten. De gemeente neemt bijvoorbeeld deel aan 'Operatie Steenbreek'⁴.

Alle terreinen worden ecologisch beheerd. Burgers worden actief gestimuleerd natuurinclusieve maatregelen rondom hun huizen te nemen zoals het afkoppelen van regenpijpen. Voor het vergroenen van tuinen kent de gemeente een beloningssysteem, bijvoorbeeld voor tuinen die zijn ingericht volgens het principe 'levende tuinen'.

2. De 3-30-300-regel

De gemeente past in alle dorpskernen en wijken de '3-30-300-regel' toe. Dat betekent dat iedere inwoner vanuit huis minstens 3 bomen van behoorlijke omvang kan zien, elke buurt minimaal 30 procent boomkroonbedekking heeft en niemand op meer dan 300 meter van een park of andere groene ruimte woont waar meerdere recreatieve activiteiten mogelijk zijn.

3. Ecologisch bermbeheer

De gemeente beheert alle wegbermen en sloten zowel binnen als buiten de bebouwde kom op ecologische wijze, zodat de bermen in het Land van Cuijk optimaal kunnen functio-

⁴ <https://steenbreek.nl/>

⁵ <https://delevendetuin.nl/>

⁶ <https://www.vlinderstichting.nl/actueel/nieuws/nieuwsbericht/nieuw-veldgids-ecologisch-bermbeheer>

neren. Zie de veldgids Ecologisch bermbeheer van de Vlinderstichting en Floron voor een goede beschrijving van ecologisch bermbeheer. Vershraling is daarbij een uitgangspunt, maar niet het enige. Op sommige plekken kan een zekere verruiging dekking bieden aan andere soorten zoals bijvoorbeeld de egel. De berm is dus belangrijk als leefgebied, schuilplaats en verbindingzone voor planten en dieren. Tevens bevordert een mooie berm de groene beleving van de inwoners en verbindt het de natuur in het buitengebied met de natuur in de dorpskernen. De gemeente versmalt daarom de bermen niet. En waar wél nodig, dient er functioneel gecompenseerd te worden. De gemeente neemt bermen die (deels) zijn ingenomen door andere gebruiksvormen weer in gebruik als wegberm.

4. Natuurcompensatie

De gemeente stelt op zijn minst natuurcompensatie verplicht voor alle ruimtelijke ontwikkelingen met impact op natuur en milieu. Uiteraard is verbetering van bestaande natuur het uitgangspunt, en waar dat niet mogelijk is: natuurbehoud. Als het echt niet anders kan vindt natuurcompensatie plaats onder de volgende strikte voorwaarden:

- Natuurcompensatie heeft een kwaliteitsverbetering tot gevolg.
- Deze kwaliteitsverbetering is financieel geborgd door middel van een bankgarantie en juridisch geborgd in de nieuw af te geven vergunning door middel van een door een ecoloog getoetst beplantingsplan.
- De hoogte van het geldbedrag aan natuurcompensatie is gekoppeld aan de waardeermeerdering als gevolg van het ruimtelijke plan en betreft minimaal 30% van de ontwikkelingskosten.
- De natuurcompensatie moet ingezet worden op eigen terrein of binnen de eigen dorpskern. Is dat niet mogelijk, dan kan het bedrag worden gestort in een door de gemeente te beheren natuurcompensatiefonds.
- De gemeente handhaaft de compensatieverplichting. De verplichting wordt geregistreerd (hoe, wanneer en waar compensatie moet plaatsvinden). Een jaar en drie jaar nadat de ruimtelijke ontwikkeling heeft plaatsgevonden controleert de gemeente of de natuurcompensatie volgens het beplantingsplan is uitgevoerd en wordt beheerd. De handhaver is deskundig op het gebied van ecologie en groenbeheer.
- Er wordt uitsluitend inheems en indien beschikbaar biologisch plantmateriaal gebruikt.

Welzijn en gezondheid:

5. Burgerparticipatie

Het is belangrijk dat mensen binnen de gemeentelijke kaders voor groenbeleid betrokken zijn bij hun eigen leefomgeving en hier invloed op mogen hebben. Daarom is het belangrijk dat er in ieder gebiedsteam, en in iedere dorps- en wijkraad één persoon verantwoordelijk is voor het thema natuur en biodiversiteit. Deze persoon is zichtbaar en vindbaar als aanspreekpunt.

6. Ommetjes

Een gevarieerd aanbod aan ommetjes, korte wandelroutes in en om alle dorpskernen, stimuleert mensen om regelmatig een wandeling te maken. De ommetjes variëren niet alleen in lengte (4 à 5 km voor een uur wandelen, 2 à 3 km voor een

half uur wandelen) maar ook in wat er te zien is onderweg. Er zijn ommetjes door het dorp, door parken en door het buitengebied. Een voorbeeld zijn de ommetjes van gemeente Boxmeer. Om te voorkomen dat de natuur overbelast raakt, zijn er in en rondom de grotere kernen extra ommetjes noodzakelijk. Kwetsbare natuur wordt bij de aanleg van ommetjes uiteraard gemeden. Bestaande routes worden waar nodig aantrekkelijker gemaakt door het aanplanten van groen. De gemeente is eindverantwoordelijk voor de ommetjes. Onderhoud, en dergelijke, kan uitbesteed worden aan vrijwilligers.

Duurzaamheid:

7. Natuurinclusief bouwen

Alle bouwprojecten in opdracht van de gemeente worden natuurinclusief uitgevoerd. Daarnaast hanteert de gemeente een puntensysteem voor projectontwikkelaars, zoals bijvoorbeeld het Puntensysteem Natuurinclusief bouwen van de gemeente Amsterdam. Hout(skelet)bouw is een interessante optie. Het is CO₂-neutraal, want gedurende de tijd dat de woning er staat groeit er voldoende hout voor een nieuwe woning. Tevens slaat het CO₂ op.⁹

8. Mobiliteit

Om het gebruik van auto's en andere motorvoertuigen zo veel mogelijk terug te dringen, verbetert de gemeente de wandel- en fietsroutes in en buiten de bebouwde kom. Deze routes worden zo veilig en groen mogelijk gemaakt, zodat de inwoners worden uitgenodigd om deze routes te gebruiken. Om woon-werkverkeer per fiets te stimuleren worden bestaande fietspaden verbeterd en snelfietspaden aangelegd. Op diverse plekken horen daar vanzelfsprekend goede fietstallingen bij. Voor nieuwe wijken is een "kindlint" uitgangspunt¹⁰. Kinderen kunnen veilig alleen naar school en hoeven niet door hun ouders (met de auto) te worden gebracht. Om het gebruik van het openbaar vervoer te stimuleren, zorgt de gemeente voor voldoende (buurt)buslijnen die aansluiten op de dienstregeling van het treinverkeer.

⁷ https://www.landvancuijk.nl/pdf/PDF_brochure_Ommetjes_Boxmeer.pdf

⁸ [https://openresearch.amsterdam/nl/page/49666/puntensysteem-natuur-inclusief-bouwen#:~:text=De%20totstandkoming%20van%20deze%20punten,bebouwing%20aangrenzende%20\(groene\)%20ruimte.](https://openresearch.amsterdam/nl/page/49666/puntensysteem-natuur-inclusief-bouwen#:~:text=De%20totstandkoming%20van%20deze%20punten,bebouwing%20aangrenzende%20(groene)%20ruimte.)

⁹ <https://klimaatweb.nl/nieuws/houtbouw-hoe-duurzaam-en-veilig-is-het>

¹⁰ <https://www.binnenlandsbestuur.nl/ruimte-en-milieu/veilig-lint-tussen-huis-en-school>

9. Verlichting openbare ruimte en particuliere tuinen

De gemeente gaat lichtvervuiling tegen. Op plekken waar dat kan wordt niet of minder verlicht. Waar dat niet kan wordt zo veel mogelijk gebruik gemaakt van verlichting waar nachtdieren geen hinder van ondervinden. De gemeente maakt haar burgers – met inachtneming van het aspect veiligheid – ervan bewust dat onnodig lichtgebruik in tuinen en rondom huizen negatieve gevolgen heeft voor nachtdieren. Er wordt nagegaan in hoeverre 'light on demand' een oplossing kan bieden om de veiligheid op zelden gebruikte verbindingen te waarborgen zonder dat daar altijd verlichting is.

10. Horizonvervuiling

Als het beeld van de horizon of de harmonie van het landschap verstoord wordt, is er sprake van landschaps- of horizonvervuiling. De gemeente staat dit in principe niet toe, want dit gaat ten koste van een kwalitatief aantrekkelijk landschap. De afweging kan anders uitvallen indien er duurzaamheidsdoelen mee gediend zijn. De gemeente neemt maatregelen, corrigerend waar het nu uit de hand gelopen is, of preventief in de vorm van

criteria voor het vergunnen van toekomstige activiteiten. Als voorbeeld noemen we het tegengaan van reclameborden op plaatsen waar ze zichtbaar misplaatst zijn. Bedrijven die zich vestigen aan de A73 (omdat dat een A-locatie is wat betreft mobiliteit en zicht) worden verplicht hun zichtbaarheid (dag en nacht) voor passanten te temperen. Een ander voorbeeld is maïsteelt. In gebieden

met landschappelijke waarden zoals het Maasheggengebied, wordt maïsteelt geweerd.

Lucht en geur:

11. Schone en frisse lucht

Toen stank geurhinder werd.

De gemeenteraad van Land van Cuijk heeft op 9 maart 2023 ingestemd met het Uitvoeringsprogramma Schone Lucht Akkoord, dat loopt tot 2030. Het is een goede zaak dat de gemeente ondertekenaar is van dit akkoord. In het uitvoeringsprogramma wordt summier ingegaan op de geurhinder veroorzaakt door de veehouderij. Natuurlijk is harmonisatie van alle geurvisies van de vijf voormalige gemeenten een noodzaak. Het biedt echter ook een kans. De noodzaak komt voort uit de stank die veel inwoners van Land van Cuijk ervaren in hun woonomgeving.

Als het gaat om geurnormen, hanteert de Milieuvereniging een maximum van 5 Ou/m³ voor het buitengebied en 2 Ou/m³ voor de kernen (vooren achtergrondbelasting). Voor nieuwe situaties leggen we de lat nog wat hoger met een maximum van 4 Ou/m³, vergelijkbaar met de norm voor de industrie. Dit heeft grote consequenties voor alle ontwikkelingen in de toekomst. Het betekent in ieder geval een moratorium op de bouw van stallen voor de niet-grondgebonden veehouderij.

Een gerechtelijke uitspraak¹¹ op 14 september 2022 geeft aan dat het overschrijden van de dosis 19,4 Ou/m³ in concentratiegebieden in strijd is met het Europese verdrag voor de rechten van de mens. Het rapport "Geur bekennen"¹² van de commissie-Biesheuvel, ook op bezoek geweest in het Land van Cuijk, vormt hiervoor mede de basis. Het gevolg van deze gerechtelijke uitspraak omvat ook de verantwoordelijkheid die de gemeente heeft in deze. Schadeclaims van boeren en burgers in de richting van de gemeente zijn zeker mogelijk. Om een reëel risico voor de begrotingen tot 2030 in te perken, zou de gemeente een aanhoudingsbesluit moeten nemen, om te voorkomen dat te ruime normen uiteindelijk leiden tot (zeer) grote claims. Een risico-inschat-

ting vanuit het perspectief van de gemeente is daarbij dringend noodzakelijk.

12. Terugdringen van houtstook

De gemeente is qua regelgeving erg afhankelijk van Haags beleid op het gebied van houtstook. Terwijl ook particuliere houtstook tot schadelijke stoffen leidt in de lucht (roet, walm en fijnstof) en overlast en gezondheidsschade kan geven voor omwonenden. Het is nodig een programma en/of bindende regels te maken voor het gebruik van houtkachels, open haarden, barbecues en vuurkorven. Waarbij het uitgangspunt is: vermijden van deze milieubelastende activiteit door overlast van houtstook te beperken en het ontmoedigen van houtkachels in nieuwe woningen. Belangrijk hierbij is bewoners bewust te maken van luchtvervuiling en mogelijke overlast en het gebruik van fijnstoffilters voor bestaande rookkanalen te stimuleren. Hiervoor is een communicatieprogramma wenselijk. Om invloed uit te oefenen op Den Haag om wetgeving vast te stellen die het recht op schone lucht laat prevaleren boven het recht op stoken, zou een raadsbrede oproep een mooi gebaar zijn.

13. Vuurwerk

Het afsteken van vuurwerk levert elke keer weer schade op aan onze leefomgeving. In eerste instantie gaat het om luchtverontreiniging. Later verplaatst die zich naar de bodem. Het aandeel fijnstof in de lucht op jaarbasis bedraagt ongeveer 7,5%. Dat is aanzienlijk, gezien de korte periode. De bodemverontreiniging verplaatst zich langzaam naar het oppervlaktewater. Zo is 18 procent van al het koper in het oppervlaktewater afkomstig van vuurwerk. Daarnaast is er de overlast voor mensen en dieren die angstig worden van het geknal. Gezien de enorme milieu- en gezondheidsschade die het afsteken van vuurwerk veroorzaakt in die zeer korte periode, zou een discussie in de gemeenteraad op basis van een feitenanalyse wel het minste moeten zijn. De Milieuvereniging is voor een verbod.

¹¹ <https://uitspraken.rechtspraak.nl/#/details?id=ECLI:NL:RBDHA:2022:9119>

¹² https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/brieven_regering/detail?id=2019Z08372&did=2019D17049

¹³ <https://www.milieucentraal.nl/huis-en-tuin/gezondeleefomgeving/vuurwerk/#:~:text=,dan%20legaal%20vuurwerk.,Luchtvervuiling,in%20de%20lucht%20als%20normaal>

¹⁴ <https://www.emissieregistratie.nl/onderwerpen/fijnstofuitstoot-door-vuurwerk>

ENERGIE

Kernambities

Energie die je niet gebruikt, hoeft niet opgewekt te worden. Daarom moet energiebesparing voorop staan. Niet alleen in de bebouwde omgeving, maar ook als onderdeel van een mobiliteitsvisie, inrichting van de gemeente en de aankoop van producten. Vervolgens moet de energie die wordt opgewekt uit duurzame bron komen. Daarbij is opslag van die energie nog een uitdaging. Het geheel raakt de burger in zijn gedrag en portemonnee. Bij de energietransitie is het van belang van meet af aan de burger erbij te betrekken en initiatieven te ondersteunen.

Onze visie

- Gemeente Land van Cuijk wekt op zo kort mogelijke termijn (ruim binnen de termijn tot 2050) alle energie die in de gemeente zelf ge-

bruikt wordt (warmte en elektriciteit) duurzaam dus fossielvrij op. De energietransitie slaagt het beste door minder energie te verbruiken. Direct daarop gevolgd door effectiever en efficiënter gebruik van energie. Daarbij is het van belang die energie en warmte die gebruikt wordt duurzaam op te wekken en op te slaan.

- De gemeente speelt een voortrekkersrol in de productie, opslag en distributie van de duurzaam opgewekte energie, zodat daar het hele jaar door gebruik van kan worden gemaakt. De gemeente is aanjager en regiehouder van het energietransitieproces en zal samen met vertegenwoordigers van organisaties, burgers en bedrijven de criteria opstellen waar de transitie aan gaat voldoen.

- Vanwege de impact van horizontale zonneparken en van windmolens op het landschap en het bruikbare oppervlak, de hinder en mogelijke gezondheidsschade voor omwonenden, toetsen belanghebbenden de uitvoering en plaatsing aan voor hen relevante criteria. Zij adviseren de gemeente over locaties en de natuur- en milieugevolgen hiervan. Op sommige plekken kunnen verticale zonnepanelen uitkomst bieden¹⁵. Nadelige gevolgen voor natuur en milieu worden gecompenseerd.

- De gemeente ondersteunt en faciliteert burgercollectieven die duurzame initiatieven ontwikkelen in de energietransitie maximaal.

Belangrijkste opgaven

1. Keuze voor duurzame artikelen en consumpties

De consumenten worden opgeroepen zich te realiseren dat elk niet duurzaam geproduceerd product uitstoot van CO2 tot gevolg heeft en doorgaans ook nog eens kostbare (soms niet-re-

cyclebare) grondstoffen gebruikt.

De Milieuvereniging realiseert zich dat het verminderen van consumptie economische gevolgen heeft en druk legt op inkomsten van overheden, die de basis zijn voor algemene voorzieningen. Echter, consuminderen geeft ook ruimte in de portemonnee van de burger. Een rem op de consumptie van niet duurzaam geproduceerde artikelen blijft uitgangspunt.

Er worden meer in de directe omgeving geproduceerde artikelen gekocht. De gemeente geeft zelf het goede voorbeeld met het gemeentelijk aankoopbeleid.

2. Besparen

Minder energie verbruiken is essentieel. Het is van een andere orde dan energie besparen door effectiever of efficiënter gebruik. Bij alle energie-maatregelen wordt eerst naar alle mogelijkheden om energie te besparen gekeken en pas daarna naar het gebruik van duurzame energie. Het gaat primair om het schrappen van onnodige verlichting, onnodige verwarming, onnodig gebruik van fossiele brandstoffen voor vervoer van jezelf of goederen, en nog een aantal zaken. Het is noodzakelijk dat de gemeente een bewustwordingscampagne opzet om dit 'luxeprobleem' van onnodig energiegebruik terug te dringen.

Concrete maatregelen zijn:

- Terugdringen van openbare verlichting.
- Bevorderen van fietsgebruik, met name door het verbeteren van de infrastructuur voor fietsers.
- Voorschriften met betrekking tot het energieneutraal bouwen en vooral het energiezuinig maken van de bestaande woningvoorraad vormen de meest doeltreffende maatregelen voor energiebesparing.
- De Milieuvereniging Land van Cuijk vindt dat bij het ontwerpen van nieuwbouwplannen uitgegaan moet worden van een ruimtelijke inrichting, die het optimaal gebruik van duurzame energiebronnen mogelijk maakt. Energieneutraal moet het uitgangspunt zijn.
- De gemeente stimuleert (buurt)initiatieven met deelauto's.

3. Zon en wind

De meest voor de hand liggende duurzame energiebronnen zijn zon, wind, water en aarde. Aanleg van grootschalige installaties voor opwek heeft gevolgen voor onze leefomgeving, de manier waarop we bouwen, het landschap en het grondgebruik. Aanleg van nieuwe infrastructuur om opgewekte stroom te distribueren is noodzakelijk, liefst ondergronds, maar ook bovengronds, zolang we niet investeren in lokale opslag. Prioriteit gaat altijd naar zon op daken¹⁶ en dit moet maximaal gefaciliteerd worden, bij woningen, maar ook bij agrarische gebouwen, bedrijven, organisaties en industrie. Daarna volgen, conform de zonneladder, zonnepanelen op leegstaande reststroken en terreinen. Zonnepanelen op land-

¹⁵ <https://www.hieropgewekt.nl/kennisdossiers/eerste-cooperatieve-project-met-verticale-zonnepanelen-staat-in-culemborg>

¹⁶ <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/duurzame-energie/zonne-energie>

bouwgrond is de laatste optie. Bij nieuwbouw en uitrol van een stratenplan dient altijd gekeken te worden naar de oriëntatie van daken ten opzichte van de zon. Nieuwbouwdaken en waar mogelijk wanden moeten dwingend geschikt worden gemaakt voor eventuele aanleg van zonnepanelen. Het Bouwbesluit biedt hiervoor mogelijkheden. Bij bestaande bedrijven wordt dit gestimuleerd. Bij de aanleg van een zonnepark verplicht de gemeente de initiatiefnemers jaarlijks een bedrag in een fonds te storten. Met dat bedrag worden de zonnepanelen opgeruimd als het zonnepark is afgeschreven. Bij de uitgifte van industriegrond krijgen bedrijven die gebruik maken van duurzame energie voorrang. Als dit de verdere doelen vanuit het gemeentelijk beleid ondersteunt, kan dat¹⁷.

Zoekgebieden

In de Regionale Energiestrategie (RES) zijn door de voormalige gemeenten in het Land van Cuijk zoekgebieden aangewezen, waar traditionele zonneparken en windmolens geplaatst zouden kunnen worden. Dat betekent niet dat op voorhand iedere plek binnen die zoekgebieden ook geschikt is voor die aanleg. Elk voorliggend plan en elke voorgestelde plek wordt door de Milieuvereniging op zijn merites beoordeeld. Daartoe wordt, bij voorkeur samen met andere betrokken partijen en organisaties, een set samenhangende criteria ontwikkeld. De RES geeft bruikbare randvoorwaarden, echter iedere keer maakt de Milieuvereniging opnieuw eigen afwegingen met betrekking tot de gevolgen voor natuur, zoals bereikbaarheid voor fauna en aantasting van het landschap. Landschappelijke inpassing en gebruik van ondergrond spelen vooral bij traditionele zonneparken een belangrijke rol bij de beoordeling.

Windmolens

Aangezien één windmolen qua opbrengst gelijk staat aan tien hectare traditioneel zonnepark gaat, ook vanwege het grondgebruik, onze voorkeur uit naar het plaatsen van windmolens. Als dat niet (voldoende) kan in het Land van Cuijk zelf, dient er geïnvesteerd te worden in windmolens elders. Windmolens moeten wel gelokaliseerd worden aan de rand van grote infrastructuurcomponenten, zoals de A73. De belasting op de burger moet geminimaliseerd worden. Met het oog daarop gaat de Milieuvereniging uit van veilige afstandsnormen en geluidsnormen in de criteria. Het is van belang dat ook omwonenden zeggenschap krijgen over het regime waarmee

windmolens tijdelijk uitgezet kunnen worden met het oog op voorkoming van slagschaduw.

4. Biomassa

Het gebruik van biomassa als duurzame energiebron op basis van de thans gehanteerde technieken wijst de Milieuvereniging af. Het Land van Cuijk en de naaste omgeving leveren te weinig eigen biomassa. Die zal dus van elders moeten komen, met alle negatieve gevolgen die daaraan kleven. Aanwezige biomassa moet worden gecomposteerd en worden gebruikt als bodemverbeteraar. Onderzocht zal worden of de bij compostering vrijkomende warmte benut kan worden. Ook de mogelijkheden om energie en/of warmte uit rioolwater terug te winnen willen we op voorhand niet uitsluiten. De Milieuvereniging staat open voor vormen van verwerking van biomassa zolang die geen nadelige effecten hebben op natuur en/of leefomgeving.

5. Mestvergisting

Energie uit monovergisting en covergisting van mest kan geen duurzame energiebron zijn. Covergisting vraagt om veel toegevoegde organische stof. Het lost het mestprobleem niet op, is fraudegevoelig, geeft stankoverlast en levert het risico dat bij inkrimping van de veestapel tot import van mest van elders gaat leiden. Monovergisting op het bedrijf heeft als nadeel dat dieren op stal moeten blijven, om zoveel mogelijk energie te produceren, wat ook weer haaks staat op dierenwelzijn. Verder zijn er gevolgen voor de bodem op de lange termijn.

6. Nieuwe technologieën

De gemeente geeft ruimte aan het toepassen van nieuwe technologieën, zoals aquathermie. De Maas is tenslotte een groot reservoir van relatieve warmte, die met behulp van warmtepompen en groene energie verder kan worden opgewerkt tot duurzame warmte voor huizen en bedrijven. Binnen het Land van Cuijk is hiervan al een lichtend voorbeeld: het nieuwe Merlet aan de Maas. Onderzoek de mogelijkheid om relatief kleine waterstofcentrales in het Land van Cuijk op te zetten, zodat ook lokaal groene wa-

terstof geproduceerd kan worden. Met deze waterstof kan industrie en vrachtvervoer duurzaam worden gefaciliteerd, evenals huizen die niet gemakkelijk van het gas af kunnen.

Smart networks

Er dient vol ingezet te worden op het lokaal inrichten van buurtaccu's, zodat duurzaam opgewekte energie in 'smart networks' kan worden opgeslagen (decentraal opgeslagen energie) en worden benut op momenten dat er minder duurzame energie beschikbaar is. Opslagmedia voor duurzame energie zijn er in verschillende formats (bijvoorbeeld ijzervijlselovens, accu's en warmteopslag in geïsoleerde containers). Deze toepassingen zijn volop in beweging en ontwikkeling. Geef ruimte aan deze ontwikkelingen, faciliteer ze en laat ze niet vastlopen in bureaucratie. Bied in plaats daarvan experimenteeruimte – ook in de regelgeving en in de begroting – om nieuwe initiatieven die passen in deze gemeente te stimuleren. Om bestaande en nieuwe technologieën toe te passen is technisch geschoold personeel noodzakelijk. Het faciliteren en stimuleren van technische scholing en bijscholing is daarvoor topprioriteit.

7. Warmte

Zorg dat restwarmte van de industrie in het Land van Cuijk

¹⁷<https://lokaleregelgeving.overheid.nl/CVDR676278/1>

TELOS-methode¹⁸ als hulpmiddel om tot duurzame ontwikkeling te komen

Duurzame ontwikkeling voorziet in de behoeften van de huidige generatie maar zorgt er tegelijkertijd voor dat ook toekomstige generaties in hun behoeften kunnen voorzien. Hier en elders op de wereld. Duurzame ontwikkeling gaat dus over de vraag hoe we willen dat onze samenleving er in de toekomst uitziet en hoe we denken dat te realiseren.

Met de TELOS-Duurzaamheidsscan beoordeel je of projecten of investeringen bijdragen aan die gewenste duurzame ontwikkeling. De methode is een communicatiemiddel, bij uitstek geschikt voor grote groepen. Er wordt immers aan belangenvetters gevraagd om ook een oordeel te geven over het andere dan het belang waar je voor staat. Deze methode biedt inzicht in eenieders belang en laat zien waar de mogelijkheden liggen om de balans tussen People, Profit en Planet te herstellen.

De Milieuvereniging Land van Cuijk ziet graag dat de gemeente bij alle beleidsvoornemens de TELOS-duurzaamheidsscan betreft.

niet verloren gaat. De kansen voor warmtenetten voor woningbouw en industrie moeten door de gemeente verder worden onderzocht.

Daarnaast moet ook worden onderzocht wat de mogelijkheden van geothermie (aardwarmte) voor particulieren en bedrijven zijn, waarbij voor elke situatie gekeken moet worden welk type geothermie het beste past. Thermische verontreinigingen moeten zo veel mogelijk worden voorkomen. Tot slot moet worden onderzocht wat de mogelijkheden zijn om warmte en elektriciteit op te wekken met behulp van geconcentreerde zonne-energie (CST en CSP).

8. Burgerparticipatie

Zoals eerder verwoord in deze omgevingsvisie is de Milieuvereniging er groot voorstander van om rtijs bij de energieopwekking en -opslag te betrekken. Of het nu gaat over het leggen door een coöperatie van zonnepanelen op grote schuren van agrariërs, of het gezamenlijk door burgers be-

denken van mogelijkheden om grootschalig zonnepanelen of windmolens te plaatsen, of te experimenteren met kansrijke alternatieven. De regels om dit te faciliteren moeten vereenvoudigd worden en de procedures moeten korter.

De gemeente moet vooral zo positief en meewerkend mogelijk zijn binnen de rijksregels om burgerinitiatieven mogelijk te maken. Het adagium moet zijn: alles moet mogelijk zijn, tenzij dit wettelijk verboden is. Een experimenteerregeling kan dit voor een groot deel ondervangen.

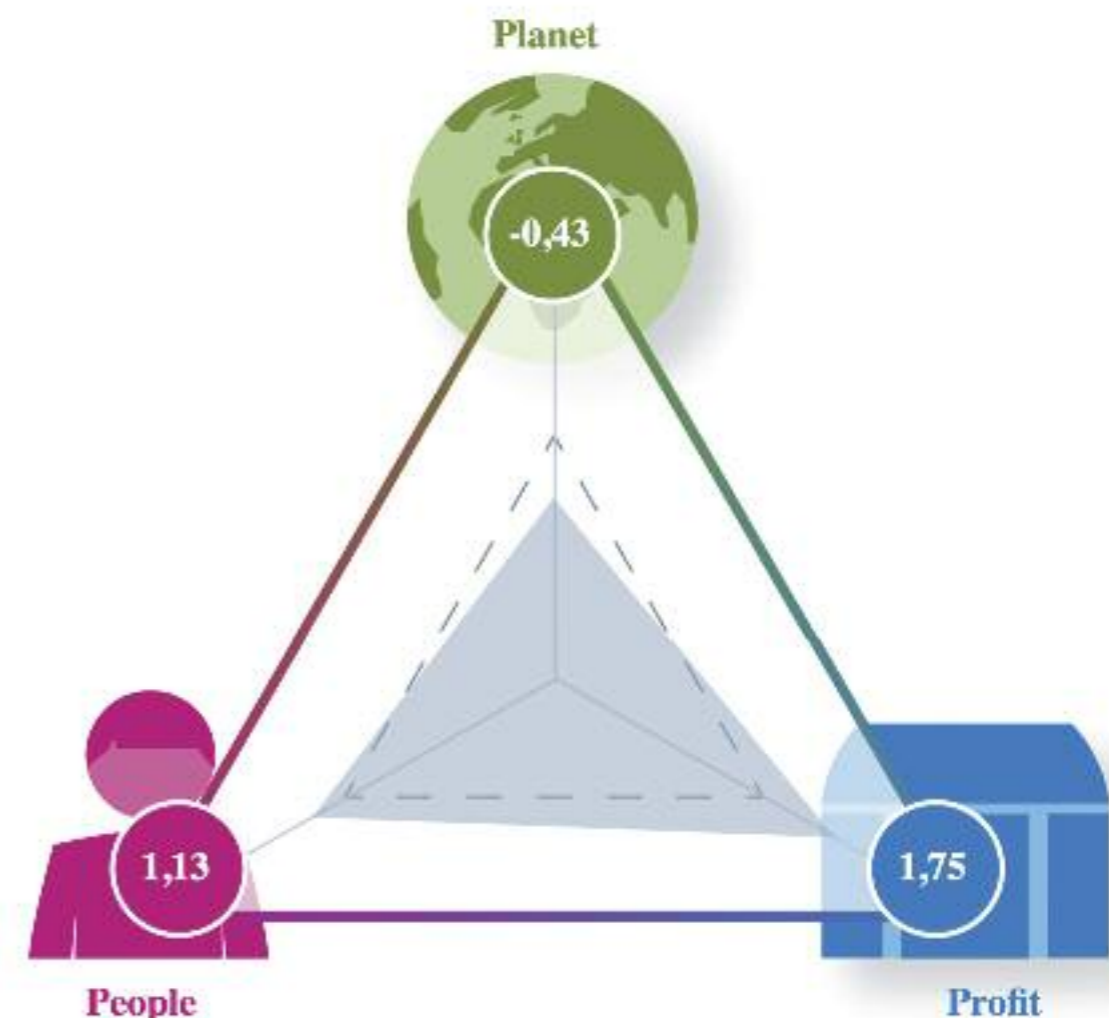
9. Infrastructuur

Zolang er onvoldoende capaciteit voor opslag van energie en of warmte is blijft het nodig een robuust elektriciteitsnetwerk te faciliteren waarmee duurzame energie massaal kan worden geproduceerd en verwerkt, ook naar nieuwe gebieden die nog ontsloten zouden kunnen worden voor zon en wind. Ook dient ruim voorrang gegeven te worden aan de aanleg van laadpalen voor e-auto's en dient deze capaciteit fors uitgebreid te worden. Bij nieuwbouwplannen horen laadpalen standaard in de plannen te worden opgenomen¹⁹. Het verdient de voorkeur zo te bouwen, dat uitbreiding later zonder breekwerk gemakkelijk kan geschieden. Het uitgangspunt moet zijn dat we energie willen opwekken en opslaan zo dicht mogelijk bij de plaats waar deze gebruikt gaat worden, om de investering in transport en daarmee gepaard gaand verlies zo klein mogelijk te houden.

10. Stimulering

De gemeente Land van Cuijk schrijft een prijsvraag uit voor studenten en bedrijven in de regio om te komen tot een systeem dat 's zomers de warmte van de zon aantrekt en deze in welke vorm dan ook vastlegt en vasthoudt om deze 's winters weer te kunnen benutten. De gemeente Land van Cuijk wil een pilot hiervoor faciliteren en ondersteunen.

TELOS duurzaamheidsscan

Bekijk de TELOS-duurzaamheidsscan op de website <https://www.telosduurzaamheidscan.nl/pppscan/>

Met deze Telos Duurzaamheidsscan kun je concrete beleidsvoornemens en projectplannen beoordelen op hun bijdrage aan duurzame ontwikkeling. Iedereen kan een scan starten.

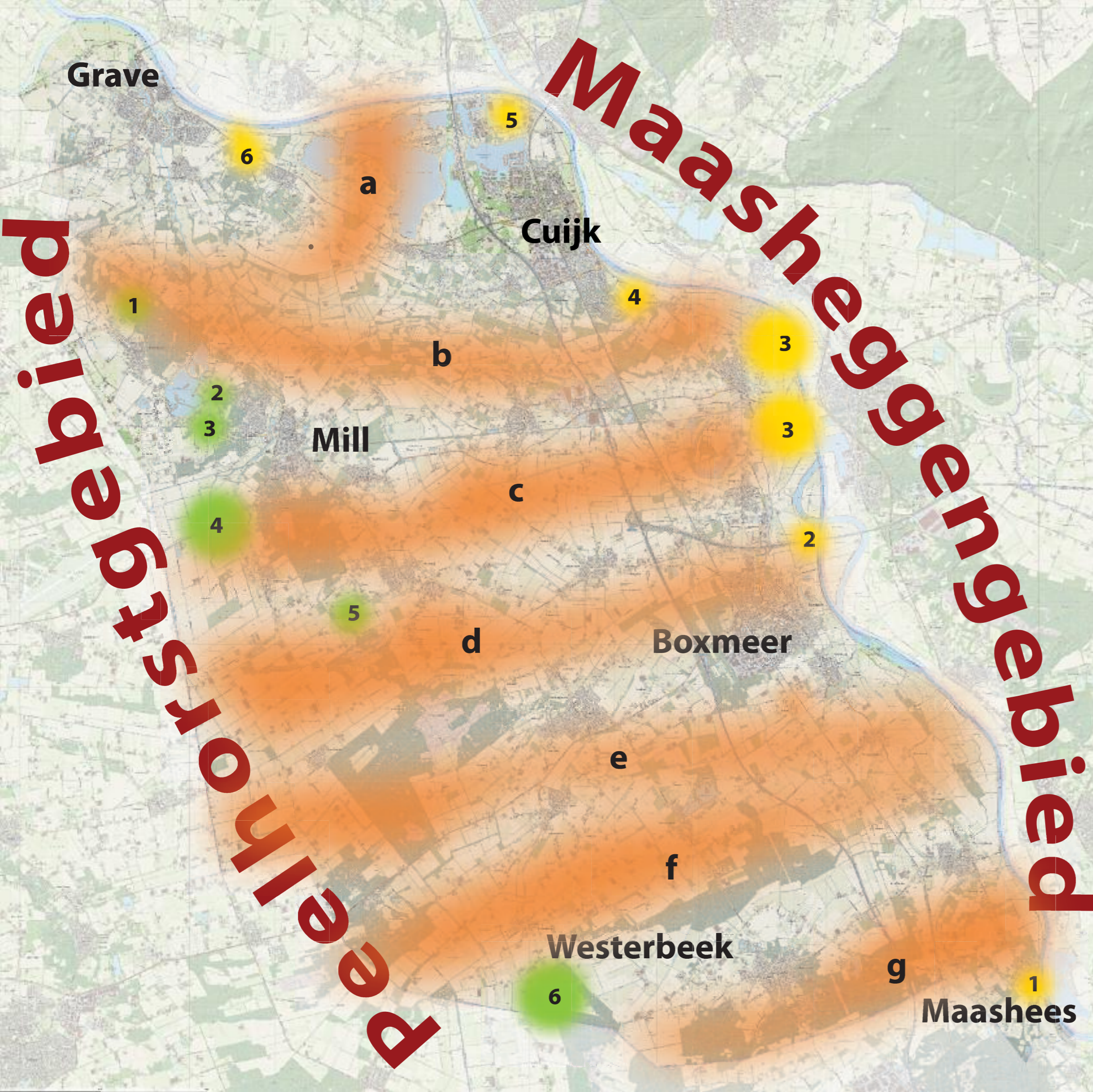
De scan gaat uit van drie kapitalen (people, planet en profit) die op hun beurt weer bestaan uit verschillende onderdelen, voorraden in de woorden van Telos. Op de website staan voorbeelden van scans en wordt getoond hoe het scoren in zijn werk gaat en hoe je de resultaten moet aflezen.

¹⁸ <https://www.telosduurzaamheidscan.nl/>

¹⁹ <https://www.rvo.nl/onderwerpen/wetten-en-regels-gebouwen/epbd-iii/laadinfrastructuur-elektrisch-vervoer#verplichting-bij-woningbouw-%3E-10-parkeervakken-per-10-maart-2020>

Peelhorstgebied

Maasheggengebied

Zie voor een uitgebreide beschrijving van de knelpunten en transitie pagina 20 t/m 25 van deze omgevingsvisie.

Voor het **Peelhorstgebied** geldt een specifieke oproep voor de transitie van de volgende plekken:

1. 't Huukske Langenboom.
2. Het Vogelkwartet in Mill.
3. Tussen Dellenweg en Schippersweg: Koestraat, Udensedijk en Veldweg.
4. De Bosweg over: Spoordijk, Defensiekanaal, Padden hoolseweg, Princepeelweg, Korte Peelweg.
5. De Kuilsendijk.
6. Westerbeek: intensief landbouwgebied tussen de Bunthorst, Kleine Slink en Siberië.

Bij deze knelpunten in het **Maasheggengebied** betreft het de volgende plekken:

1. Het veevoederbedrijf Havens in Maashees
2. De betoncentrale in het Maasheggengebied.
3. De kleiwinningsgebieden (Kruisstraat en Meerkampen) bij Oeffelt.
4. Waar de bebouwing van Cuijk de Maas raakt
5. De keersluis (toegang naar de Kraaijenbergse Plassen) bij Katwijk.
6. Ook de 'fuik' die de bebouwing van Grave met de Maas vormt.

7 Corridors tussen Peelhorst en Maasheggengebied

- a Van de Kraaijenbergse Plassen via het Maasveld tussen Beers en Grave, de Raamvallei en stroomgebied van de Hoge Raam richting westen.
- b Van St. Agatha via de landgoederenzone en de Langenboomse Bossen naar het noordwesten.
- c Tussen Oeffelt en Beugen via het tracé van het voormalig Duits Lijntje en onder langs St. Hubert naar de Wilbertoordse Bossen (Molenheide) en de Middenpeelweg.
- d Via de ecozone Maasbroekse Blokken onder langs Rijkervoort en ten zuiden van Wanroij richting Middenpeelweg. Let hierbij op de veel te krap bemeten ecozone Maasbroekse Blokken en de mogelijke uitbreiding van de wijk Maasbroekse Blokken.
- e Tussen Sambeek en Vortum-Mullem onder langs Sint Anthonis en via het Sint Anthonisbos en het Peelkanaal.
- f Tussen Vortum-Mullem en Groeningen via de Stevensbeekse Bossen en Westerbeek richting westen.
- g Tussen Vierlingsbeek en Maashees via de Overloonse Bossen onder langs Overloon richting Hondseberg.

NATUUR en LANDBOUW

Kernambities

Als je vanuit de ruimte het Land van Cuijk bekijkt zie je een paar grote lijnen. Dat is het Maasheggengebied van Holthees tot Keent boven Grave. En de Peelhorst van pakweg Westerbeek tot voorbij Langenboom. Deze twee geomorfologische en ecologische kernstructuren lopen van zuidoost naar noordwest. De verbindingen die de natuur nodig heeft voor biodiversiteit en het vergroten van de robuustheid lopen veelal van oost naar west. Deze verbindingen zijn essentieel voor het voortbestaan van plant- en diersoorten. Op tal van plekken zijn deze verbindingen voor de natuur op dit moment onderbroken door menselijk gebruik. Het gaat om infrastructuur, bebouwing en landbouw.

In de visie van de Milieuvereniging Land van Cuijk: herstel deze onderbroken verbindingen. Hierdoor ontstaan interessante en robuuste bio-

topen met gradiënten en sterk vergrote biodiversiteit. Zeker als het gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen en kunstmest, de overdaad aan drijfmest en de stikstofemissies uit de veehouderij worden terug- gedrongen. Op die manier kan het Land van Cuijk een voortrekkersrol vervullen in de landbouwtransitie. Met als resultaat schone lucht, water en bodem en een bio-divers Land van Cuijk voor iedereen.

Onze visie

De uitgangspunten bij het inrichten van de verbindingen voor de natuur zijn:

- **Robuust.** Wil natuur op termijn een kans krijgen dan dient die voldoende omvang te hebben. De noodzakelijke mate van robuustheid is natuurlijk per plant- en diersoort verschillend, maar essentieel. Om te kunnen anticiperen op veranderingen in de leefomgeving, bijvoorbeeld klimaatverandering, moet er voor iedere soort een voldoende omvangrijk genenpakket aanwezig zijn. Als dat pakket niet voldoende omvang heeft, komt die soort in de problemen. Nu de veranderingen in de natuurlijke leefomgeving zich snel voltrekken stelt dit extra hoge eisen aan de omvang van het aantal individuen van een soort. Die robuustheid is op een tweetal manieren te verkrijgen.

Op de eerste plaats door het **aantal hectares**. Dit is geheel in lijn met het VN-akkoord biodiversiteit: in 2030 moet 30 procent van de aarde beschermd natuurgebied zijn. In de tweede plaats door **verbindingen** tussen die hectares. Een versneld proces voor herstel van deze verbindingen is noodzakelijk, wil de achteruitgang van de biodiversiteit niet onomkeerbaar worden.

- ▶ • **Gradiënten.** Dit zijn overgangen in een natuurlijk systeem. Bijvoorbeeld: hoog-laag (sinusbeheer²⁰ van bossen en houtwallen), droog-nat, voedselrijk-voedselarm, kalkrijk-kalkarm of warm-koud. In gradiëntsituaties vind je altijd de meest interessante, levendige natuur en biodiversiteit. Zo zou je kunnen stellen dat Nederland met (natuurinclusieve) boeren meer gradiënten oplevert dan een landschap zonder boeren. Ook regeneratieve landbouw kan zorgen voor een klimaat-robust buitengebied zonder monocultuur.
- ▶ • **Schone lucht** (zie Schone en frisse lucht en Schone Lucht Akkoord), schoon water (conform Europese richtlijnen) en een rijke en schone bodem met voldoende organische stof en een rijk bodemleven. Met daarnaast het minimaliseren van bestrijdingsmiddelen- en stikstofgebruik, ook met het oog op de gezondheid van de inwoners. Het gemeentelijk pachtbeleid sluit hierop aan. De biologische landbouw voldoet aan al deze voorwaarden. >>

²⁰ <https://www.vlinderstichting.nl/sinusbeheer/>

• **Ontsnippering.** Daar waar verbindingen voor de natuur doorsneden worden door wegen en waterwegen dienen faunapassages (tunnels, bruggen en looprichels) aangelegd te worden.

• **Statische elementen.** Samen met de kernstructuren (het Maasheggengebied en de Peelhorst) vormen statische elementen zoals stijlandren, keerdijken, beekdalen, stuifduinen, poelen, wielen, bolle akkers, enz. de ruggengraad van de natuur in het Land van Cuijk. De gemeente inventariseert deze elementen en tekent ze op in een legger die deel zal uitmaken van het omgevingsplan. Statische elementen krijgen de hoogst mogelijke beschermingsstatus.

Belangrijkste opgaven

- 1 De natuurlijke verbindingen binnen de Peelhorst herstellen.
- 2 De natuurlijke verbindingen binnen het Maasheggengebied herstellen.
- 3 De overige statische elementen inventariseren, een formele status toekennen en zo nodig herstellen of aanvullen.
- 4 Een zevental majeure natuurlijke verbindingen aanbrengen tussen de Peelhorst en het Maasheggengebied. Een dergelijke natuurlijke verbinding bestaat uit een combinatie van landbouw en natuur.

Dit stelt eisen aan het type landbouw: er dient een omslag te komen in het verdienmodel van de boeren. We gaan naar een veebezetting van

2 GVE (Groot Vee Eenheden)/ha. Economische activiteiten vinden plaats binnen het raamwerk van de natuur. Ook de agrarische sector zal een bijdrage moeten leveren aan dit raamwerk dat leidt tot het herstel van het agrarische cultuurlandschap. We streven naar landbouwmethoden die intrinsiek een bijdrage leveren aan meer natuur en biodiversiteit. Natuurinclusieve (kringloop)landbouwbedrijven en biologische bedrijven passen goed in die majeure verbindingen.

De natuur bestaat hier uit robuuste verbindingen die gevormd worden door kleinschalig landschap; singels, houtwallen, heggen, slootkanten, bosjes, etc. Door de aanleg van zandpaden, overhoekjes en poelen ontstaan specifieke microbiotopen waarmee de biodiversiteit verder wordt ver

- groot.
- 5 Pachtgronden beheren door een pachtbeleid te voeren dat recht doet aan natuurwaarden. De officieel toegestane jacht in de natuurgebieden en pachtgronden van de gemeente Land van Cuijk dient alleen plaats te vinden als ondersteunende functie van ecologisch natuur- en faunabeheer.

Ad 1. Herstel van verbindingen op de Peelhorst

Op een aantal plekken is de verbindende functie op de Peelhorst verstoord door menselijk gebruik. Ook al in de structuurvisies van de voormalige gemeenten Mill & Sint Hubert, Sint Anthonis en Boxmeer wordt het belang van de verbindende functie vermeld. Uitgaande van de noodzaak van verbindingen én de behoefte aan gradiënten, hoeven die plekken niet puur een natuur- of bosfunctie te krijgen, maar liever een functie in combinatie met landbouw. Bij voorkeur een landbouw die bijdraagt aan schone lucht, aan voldoende water en een rijk bodemleven.

Voor het **Peelhorstgebied** geldt een specifieke oproep voor de transitie van de volgende plekken:

- 1 't Huukske Langenboom: Zandvoortsestraat, Reekseweg, Eikenlaan. Een groot gebied, maar de daar aanwezige hallen zitten erg in de weg. Ook de ontwikkeling van het MOB-terrein en van de Kuilen in Langenboom baart zorgen. Legaliseren is niet wenselijk.

- 2 Het Vogelkwartet (De Ekster, De Uil, De Korhoen en De Zwaluw in Mill): een klein gebied met een paar emitterende (stof en stank) kippenstallen.

- 3 Tussen Dellenweg en Schippersweg: Koestraat, Udensedijk en Veldweg.

- 4 De Bosweg over: Spoordijk, Defensiekanaal, Paddenhoolseweg, Princepeelweg, Korte Peelweg. In het bos zouden sommige monotone Douglasopstanden plaats kunnen maken voor open plekken.

- 5 De Kuilsendijk: hier staan grote bedrijven en is grootschalige plantenteelt.

- 6 Westerbeek: intensief landbouwgebied tussen de Bunthorst, Kleine Slink en Siberië. Veel (tijdelijk) grasland en intensieve teelten. Einde-loze vlaktes met Engels Raaigras. Met name het V-vormige gebied tussen de Scheperstraat en Siberië leent zich qua ligging voor gradiëntzones.

Ad 2. Herstel van verbindingen binnen het Maasheggengebied

Door de samenstelling van het cultuurlandschap Maasheggen (kleinschalig, afwisselend en extensief beheerd) is in de loop der eeuwen in dit gebied een uniek natuurlandschap ontstaan. In dit landschap voelen zich grote aantallen vogels, amfibieën, zoogdieren, insecten en

ook planten thuis. Om de waarden van dit kerngebied te behouden is het van belang dat er zich zo weinig mogelijk barrières bevinden. Voor bestaande, vooral door de mens gecreëerde, barrières moet een oplossing worden gevonden. Zoals door het opheffen van die belemmeringen voor de natuur of door het realiseren van een bypass.

>>

Bij deze knelpunten in het **Maasheggengebied** betreft het de volgende plekken:

- 1 Het veevoederbedrijf Havens in Maashees ligt direct aan de Maas en is niet te passeren voor de natuur. Hier dient een bypass rond Maashees gelegd te worden.
- 2 De betoncentrale hoort daar niet in het Maasheggengebied. Bovendien is de infrastructuur niet berekend op een fabriek op die plaats.
- 3 De kleiwinningsgebieden (Kruisstraat en Meerkampen) bij Oeffelt. Bij de Kruisstraat is tot en met 2021 klei gewonnen. Daardoor zijn natte gebieden ontstaan waar de oorspronkelijke natuur niet gedijt en waardoor een barrière in de noord-zuid verbinding is ontstaan voor planten en dieren. Het hoogwaterproject Flessenhals vormt een nieuwe bedreiging. In de Meerkampen vond en vindt momenteel nog volop kleiwinning plaats, waar ook natte gebieden (zijn) ontstaan.
- 4 Waar de bebouwing van Cuijk de Maas raakt (Maasboulevard) is een 'fuiik' die niet te passeren is voor de natuur. Er zal een bypass rond de bebouwde omgeving moeten komen.
- 5 De keersluis (toegang naar de Kraaijenbergse Plassen) bij Katwijk kan niet worden gepasseerd door veel dieren en planten. Hier moet een oversteekplaats komen.
- 6 Ook de 'fuiik' die de bebouwing van Grave met de Maas vormt is een niet te passeren barrière voor de natuur. De oplossing is een ecologische verbindingzone over het Visioterrein, die aansluit op de ecologische verbindingzone Graafsche Raam.

Ad 4. Corridors tussen Peelhorst en Maasheggengebied

Om het Maasheggengebied en de Peelhorst te verbinden is het sterk aan te bevelen 7 robuuste oost-west corridors te vormen. Deze dienen te bestaan uit kleinschalig landschap, zoals houtsingels, houtwallen, heggen, slootkanten, bosjes, zandpaden en poelen. Deze corridors zijn netto ca. 500 meter breed. Bebouwing, recreatie, wegen, etc. worden hierin niet meegeteld. Op de kaart in deze omgevingsvisie zijn de zoekgebieden voor de hele gemeente Land van Cuijk aangegeven waarbinnen de corridors dienen te worden gerealiseerd.

Het gaat om de volgende **7 corridors**:

- a Van de Kraaijenbergse Plassen via het Maasveld tussen Beers en Grave, de Raamvallei en stroomgebied van de Hoge Raam richting westen.
- b Van St. Agatha via de landgoederenzone en de Langenboomse Bossen naar het noordwesten.
- c Tussen Oeffelt en Beugen via het tracé van het voormalig Duits Lijntje en onder langs St. Hubert naar de Wilbertoordse Bossen (Molenheide) en de Mid-denpeelweg.
- d Via de ecozone Maasbroekse Blokken onder langs Rijkevoort en ten zuiden van Wanroij richting Middenpeelweg. Let hierbij op de veel te krap bemeten ecozone Maasbroekse Blokken en de mogelijke uitbreiding van de wijk Maasbroekse Blokken.
- e Tussen Sambeek en Vortum-Mullem onder langs Sint Anthonis en via het Sint Anthonisbos en het Peelkanaal.
- f Tussen Vortum-Mullem en Groeningen via de Stevensbeekse Bossen en Westerbeek richting westen.
- g Tussen Vierlingsbeek en Maashees via de Overloonse Bossen onder langs Overloon richting Hondenberg.

Zie de kaart van gemeente Land van Cuijk in deze omgevingsvisie op pagina 18-19, waar de drie specifieke stappen om te komen tot natuurverbindingen aanschouwelijk gemaakt zijn.

Ad 5. Pachtbeleid

De gemeente Land van Cuijk is niet alleen een bestuurlijke eenheid, maar ook eigenaar van veel landbouwgrond. Uitgaande van het dienen van het algemeen belang zou je er van uit moeten kunnen gaan dat die eigendomspositie ten volle benut wordt in een gewenste richting. Dus met groot respect voor de natuur en de leefomgeving. Daar hoort een andere landbouw bij.

Voorwaarden voor verpachten

Milieuvereniging Land van Cuijk is sterk voorstander van grote, samenhangende, verbindende zones binnen het Maasheggengebied, de Peel-

horst én tussen die gebieden. In die zones zien wij naast natuuraanleg nadrukkelijk een functie voor de boer weggelegd. Het kan daar niet zonder de boer. Daarom dient de pacht van gemeentegronden, voor zover die gelegen is in die zones, te voldoen aan een aantal voorwaarden:

- a) Teelt volgt waterpeil in plaats van waterpeil volgt teelt. Er dienen gewassen geteeld te worden die horen bij het natuurlijke grondwaterpeil. Dat betekent dat op de zandgronden droogtegevoelige gewassen vermeden moeten worden. Op lagere, natte gronden dienen juist gewassen geteeld te worden die daar tegen kunnen. Niet beregenen en niet draineren.
- b) Geen gebruik van kunstmest. Het tast de kwaliteit van de bodem aan. Beter is goede organische vaste mest, al dan niet in combinatie met compost of Bokashi.
- c) Geen chemische bestrijdingsmiddelen. Het gif vernietigt het bodemleven en onze insectenwereld en bedreigt onze gezondheid. Glyfosaat en andere pesticiden worden onder andere in verband gebracht met bijvoorbeeld de ziekte van Parkinson.

De Hoge Raad heeft op 26 november 2021 het 'Didam-arrest' gewezen. Uit dit arrest volgt dat gemeenten bij uitgifte van onroerende zaken (zoals verkoop en verhuur) transparant moeten handelen, zodat iedere gegadigde kenbaar kan maken dat deze ook in aanmerking wil komen om een dergelijke overeenkomst te sluiten. Afhankelijk van de eisen kan een boer inschrijven op de pacht. De drie meter langs een sloot die van 'Brussel' niet langer bemest en gespoten mag worden, biedt een extra kans. Van belang is dat er gekozen wordt voor een langere pacht, zodat de boer er belang bij heeft goed

om te gaan met de bodem. Verder kan monitoring van de bodemkwaliteit een bijdrage leveren. Zeker als de boer daar de vruchten van kan plukken. Transparant pachtbeleid dat de toets van de Grondkamer kan doorstaan, is een voorwaarde.

Aanvullende uitgangspunten van de Milieuvereniging

- a) Milieuvereniging Land van Cuijk vindt dat de gemeente uitsluitend moet verpachten als het resultaat de natuurinclusiviteit bevordert. Biologische bedrijven dienen bevoorrecht te worden omdat zij voldoen aan alle criteria zoals vermeld bij de kernambities. Als het gaat om vrijkomende langdurige pacht krijgen boeren die willen omschakelen van regulier naar biologisch altijd voorrang tegen een gereduceerde pachtsom.
- b) Als er geen gegadigden zijn krijgen ook niet-boeren, die bijvoorbeeld een voedselbos willen beginnen, de kans om in te schrijven.
- c) Zowel bij langdurige pacht (als de pacht hernieuwd wordt) als bij geliberaliseerde pacht worden eisen gesteld aan het gebruik, bijvoorbeeld geen kunstmest of drijfmest en geen bestrijdingsmiddelen.
- d) Grasland blijft grasland. Dit zorgt voor relatief veel koolstofopslag en een beter bodemleven. Het past in een visie waarin natuur en landenschap hand in hand gaan.

De natuur
niet opknippen,
maar verbinden.

BURGER PARTICIPATIE

tig voor dat het de burger pas op het eind van het proces duidelijk is wat de consequenties van een advies of besluit zijn. En dan is het tot frustratie van de betrokken deelnemer vaak te laat, met een kater tot gevolg.

- Burgers mogen 'geeltjes' plakken en inspreken. Dan maakt een extern bureau in opdracht van het gemeentebestuur een mooi rapport. Maar burgers herkennen zich vaak niet in de eindconclusies en haken af, een illusie armer.

Een burgerberaad

Het is wenselijk dat burgers – ook in het Land van Cuijk – meer sturing kunnen geven aan hun omgeving en daarmee aan hun toekomst. Wij zijn daarom groot voorstander van een burgerberaad als experiment. Omdat individuele burgers vrijwel altijd rekening houden met hun netwerk en relaties zijn wij er voorstander van om structureel ook vertegenwoordigers van organisaties, die niet geremd worden door persoonlijke betrokkenheid, maar het algemeen belang dienen vanuit het perspectief van hun organisatie, deel uit te laten maken van een burgerberaad.

Het idee van een burgerberaad is niet nieuw en op tal van plekken worden hiermee goede resultaten behaald²¹.

De opzet:

- De gemeente nodigt een van tevoren bepaald aantal burgers uit om deel te nemen aan zo'n burgerberaad. Dit kan willekeurig gebeuren met een computer of door loting.
- De gemeenteraad geeft van tevoren aan welk gewicht het advies krijgt binnen de gemeentelijke besluitvorming.

²¹ <https://www.bureauburgerberaad.nl/>

De weg naar betrokkenheid

In het verleden zijn er vele vormen van burgerparticipatie geweest, met de gebruikelijke inspraakavonden en -procedures. Maar de betrokkenheid van de burger bleef beperkt en de meeste problemen die opgelost moesten worden bleven bestaan. Dit is volgens de Milieuvereniging in het kort terug te voeren op een drietal oorzaken:

- Als burgers mee willen praten dan moeten die vaak vuistdikke rapporten doorwerken, vol onduidelijke en specialistische vaktaal, waarvan de consequenties niet kunnen worden overzien. Kortom: je moet goed geschoold zijn om een wezenlijke bijdrage te kunnen leveren aan de gesprekken en discussies.
- Participatie kan zeer tijdrovend zijn. Het gaat vaak niet om enkele uren, maar om lang durige processen. Dan komt het regelma-

**Inspraak
zonder inzicht
leidt tot
uitspraken
zonder uitzicht**

- De burgers krijgen een opleiding rond het onderwerp dat besproken wordt. Alle ins en outs komen daarbij aan de orde.
- De burgers worden gefaciliteerd. Ze krijgen een vergoeding. Zij doen immers iets voor de samenleving en anderen hoeven dat niet te doen.

De voordelen:

- Een burgerberaad is aanvullend voor de besluitvorming door de gemeenteraad.
- Er wordt besloten met kennis van zaken.
- Doordat een vergoeding motiverend en verplichtend werkt (voor wat hoort wat), is de continuïteit gewaarborgd.

Publicaties

Een tweede manier om burgers meer sturing te laten geven aan hun leefomgeving is het uitbreiden van de publicaties van genomen besluiten en ontvangen aanvragen. De gemeente vermeldt in de publicaties niet alleen de adresgegevens en de besluitsoort maar geeft ook kort aan wat het te vergunnen initiatief inhoudt.

Burgerparticipatie Land van Cuijk

In deze omgevingsvisie van de Milieuvereniging komt ook per thema (Leefbaarheid, Energie, Natuur en Landbouw) naar voren wat burgerparticipatie kan betekenen voor het beschreven thema.

COLOFON

Deze omgevingsvisie is een speciale uitgave van het verenigingstijdschrift 'Bladgroen' van Milieuvereniging Land van Cuijk.

Redactie: Kees de Bruijn (vormgeving), Fons van Bommel, Sylvia van Duijnhoven, Huguette de Roover, Henk Teusink, Willy Thijssen, Geert Verstegen, Christel Werts.
Met ondersteuning van het Brabants Burgerplatform, Frank van den Dungen.
Druk: Grafisch Huis Boxmeer.
Dit tijdschrift is gedrukt op 100% FSC-gecertificeerd papier.

Vragen en opmerkingen over deze uitgave kunt u richten aan:
Secretariaat MLvC, tel: 0485 451 071. E-mail: omgevingswet@mlvc.nl
Voor vragen over het lidmaatschap van de Milieuvereniging kunt u terecht bij het secretariaat. E-mail: secretariaat@mlvc.nl.

De redactie is de provincie Noord-Brabant zeer erkentelijk voor het mogelijk maken van deze uitgave.

Op de teksten en de foto's in deze visie rust auteursrecht. Overname van teksten (graag!) of foto's is toegestaan uitsluitend onder vermelding van "Bron: Milieuvereniging Land van Cuijk". Wij hebben ons ingespannen om alle gegevens zorgvuldig en correct op te nemen. De Milieuvereniging aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade als gevolg van het gebruik van (teksten uit) deze uitgave.

www.mlvc.nl *bezig voor een beter milieu*

Provincie Noord-Brabant

Deze uitgave is mede mogelijk gemaakt dankzij een financiële bijdrage van de provincie Noord-Brabant.

Met een team van 9 mensen heeft de Milieuvereniging Land van Cuijk deze omgevingsvisie tot stand gebracht. Om deze visie te kunnen schrijven is er gebruik gemaakt van de kennis van het gebied en de materie. Daar waar nodig met bronvermelding om uiteindelijk een goed gefundeerd stuk te kunnen presenteren.

Onderbouwde reacties zijn van harte welkom op omgevingswet@mlvc.nl.

Op 7 april 2023 is deze visie vastgesteld door de algemene ledenvergadering van de Milieuvereniging Land van Cuijk.

